

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 6 Nr. 55 2011

Økologisk mat i Forsvaret

- Hva mener brukerne av Forsvarets messer om økologisk matsservering?

Helene Sørum og Liv Solemdal

Bioforsk Økologisk

www.bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Økologisk mat i Forsvaret - hva mener brukerne av Forsvarets messer om økologisk matservering? Organic Food in The Norwegian Defence - user opinion on being served organic food in military canteens			
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Helene Sørum og Liv Solemdal			
<i>Dato/Date:</i> 19.4.2011	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 20137	<i>Saksnr./Archive No.:</i> Arkivnr
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 55/2010	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> ISBN: 978-82-17-00781-4	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 22	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 9
<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) System Management Division of The Norwegian Defence		<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Orlogskaptein Pål Stenberg Commander Pål Stenberg	
<i>Stikkord/Keywords:</i> Økologisk matservering, Forsvarets messer, brukerundersøkelse Organic catering, The Norwegian Defence, Survey		<i>Fagområde/Field of work:</i> Mat og marked Food and Market	
<i>Sammendrag:</i> Det er gjennomført en spørreundersøkelse ved fire av Forsvarets avdelinger, for å finne ut hva brukerne mener om å servere økologisk mat i Forsvarets messer og hvilke holdninger de har til slik mat.			
<i>Summary:</i> A survey was conducted at four military units, to investigate opinions on serving organic food in military canteens and their attitudes towards such food.			
<i>Land/Country:</i>	Norge/Norway		
<i>Fylke/County:</i>	Møre og Romsdal		
<i>Kommune/Municipality:</i>	Tingvoll		
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Tingvoll		

Godkjent / Approved
 Kristin Sørheim

Prosjektleder / Project leader
 Liv Solemdal

Navn/name

Navn/name

Forord

Bioforsk Økologisk er ansvarlig for denne rapporten som er utarbeidet i samarbeid med Høgskolen i Akershus, etter oppdrag fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Arbeidet vil inngå som en del av Helene Sørums masteroppgave ved Høgskolen i Akershus. Materialet fra undersøkelsen vil gi grunnlag for en mer omfattende bearbeiding av resultatene i masteroppgaven enn det har vært rom for i dette oppdraget.

Helene Sørums har utført det meste av arbeidet med innhenting og bearbeiding av data. Teknikerne Marius Bless og Hanne Iren Dahlen fra Bioforsk Økologisk har overført dataene elektronisk fra de innhentede papirskjemaene.

Undersøkelsen er gjort som en del av prosjektet "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" som var støttet av Statens landbruksforvaltning.

Innhold

Forord.....	4
Innhold.....	5
1. Bakgrunn.....	6
2. Problemstilling.....	7
3. Metode.....	8
3.1 Spørreundersøkelse.....	8
3.2 Utvalg.....	8
3.3 Utdeling og innsamling av data.....	8
3.4 Analyser.....	8
3.5 Måling av holdninger til økologisk mat.....	8
4. Resultater.....	10
4.1 Antall respondenter.....	10
4.2 Hva synes brukerne av Forsvarets messer om at det serveres økologisk mat i Forsvaret?.....	11
4.3 Hvilke holdninger har respondentene til økologisk mat?.....	13
4.3.1 Økologisk mat inneholder ingen giftstoffer.....	13
4.3.2 Økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer.....	14
4.3.3 Økologisk mat er ikke mer næringsrik enn annen mat.....	15
4.3.4 Økologisk mat er miljøvennlig.....	16
4.3.5 Økologisk mat er dyrevennlig.....	17
4.3.6 Økologisk mat har ikke bedre kvalitet enn annen mat.....	18
4.3.7 Økologisk mat smaker bedre enn annen mat.....	18
5. Diskusjon.....	20
6. Konklusjon.....	21
7. Referanser.....	22

1. Bakgrunn

Prosjektet "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" startet i 2007 og gikk ut på at Forsvaret tok i bruk økologiske matvarer i messene ved utvalgte avdelinger i Midt-Norge (Bergheim, 2007). Prosjektet ble gjennomført som følge av regjeringens Soria Moria-erklæring fra 2005, hvor målet var at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i Norge skulle være økologisk innen 2015.

Landbruks- og matdepartementets handlingsplan "Økonomisk, agronomisk - økologisk", peker på behov for tverrsektorielt samarbeid for å nå målene. En av strategiene i planen går ut på å bidra til økt forbruk av økologisk mat i offentlig sektor. Regjeringas mål om 15 prosent økologisk produksjon og forbruk ble forskjøvet til år 2020 i regjeringsplattformen Soria Moria 2.

Målet med "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" var, som navnet tilsier, at 15 prosent av Forsvarets matforbruk i Midt-Norge skulle være økologisk innen 2010 (Bergheim, 2007). Dette målet ble nådd, og videre har Forsvarsdepartementet et mål om å øke bruken av økologisk mat i Forsvaret med 5 prosent i 2010, 10 prosent i 2011 og 15 prosent i 2012 (Hofstad, 2010).

Prosjektet "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" var ledet av orlogskaptein Pål Stenberg ved Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Kjøkkenpersonalet ved avdelingene i Midt-Norge deltok i ulike kompetansehevende tiltak for å øke sin kunnskap og erfaring med økologisk produksjon og økologiske matvarer. De kjøkken som deltok i prosjektet er godkjent av Debio for servering av økologisk mat, og kunne informere sine spisegjester om det økologiske tilbudet. I tillegg til bruk av Ø-merket på buffeen og i menyer, blir det ved Luftkrigsskolen i Trondheim også jevnlig gitt informasjon gjennom videoklipp og lysbilder som vises på skjerm montert i messen.

Svarene i denne undersøkelsen vil ikke gi sikkert svar på effekten av informasjonen om det økologiske tilbudet. Mulige effekter er bare antydnet i denne rapporten.

2. Problemstilling

Hva synes brukerne av Forsvarets messer om at det serveres økologisk mat, og hvilke holdninger har de til økologisk mat?

3. Metode

3.1 Spørreundersøkelse

Metoden for undersøkelsen var kvantitativ spørreundersøkelse med bruk av spørreskjema. Spørreskjemaet ble utviklet i samarbeid med Bioforsk Økologisk, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) og Høgskolen i Akershus (HiAk). De fleste spørsmålene i spørreskjemaet er lukkede spørsmål i form av holdningsspørsmål og utsagn som måler respondentenes holdninger til økologisk mat. Holdningsspørsmålene og utsagnene har ulike svaralternativer som er gradert på en skala fra negativ mot positiv, for eksempel fra helt uenig til helt enig, samt svaralternativet vet ikke. Spørreskjemaet har også noen kontrollspørsmål og utsagn, som viser hvor konsekvente respondentene var i sine svar. Det ble laget en elektronisk versjon og en papirversjon av spørreskjemaet, og disse ble laget i dataprogrammene Microsoft Office Word og QuestBack.

3.2 Utvalg

De utvalgte avdelingene for undersøkelsen var Luftkrigsskolen i Trondheim og Ørland hovedflystasjon i Midt-Norge, som har vært en del av prosjektet ”Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010”, samt Krigsskolen Linderud og Rygge flystasjon på Østlandet. Målgruppen for undersøkelsen var i hovedsak befal, kadetter og menige soldater, men også sivilansatte og andre ansatte kunne svare på undersøkelsen.

3.3 Utdeling og innsamling av data

All datainnsamling foregikk anonymt. De elektroniske skjemaene ble delt ut via e-post, og samlet inn ved at respondentene fulgte en vedlagt URL-link. Det var kun Luftkrigsskolen Trondheim og Ørland hovedflystasjon som fikk muligheten til å svare elektronisk. Svarfristen for det elektroniske skjemaet var på en måned. En egen papirversjon av spørreskjemaet ble benyttet ved alle fire forsvarsavdelingene. Papirskjemaene ble delt ut i de ulike avdelingenes messer på ulike dager. Alle papirskjemaene ble delt ut i starten av en lunsj, og samlet inn igjen i løpet av lunsjen, det vil si etter hvert som de var ferdig utfylt. Innsamling av data ble gjennomført i år 2010.

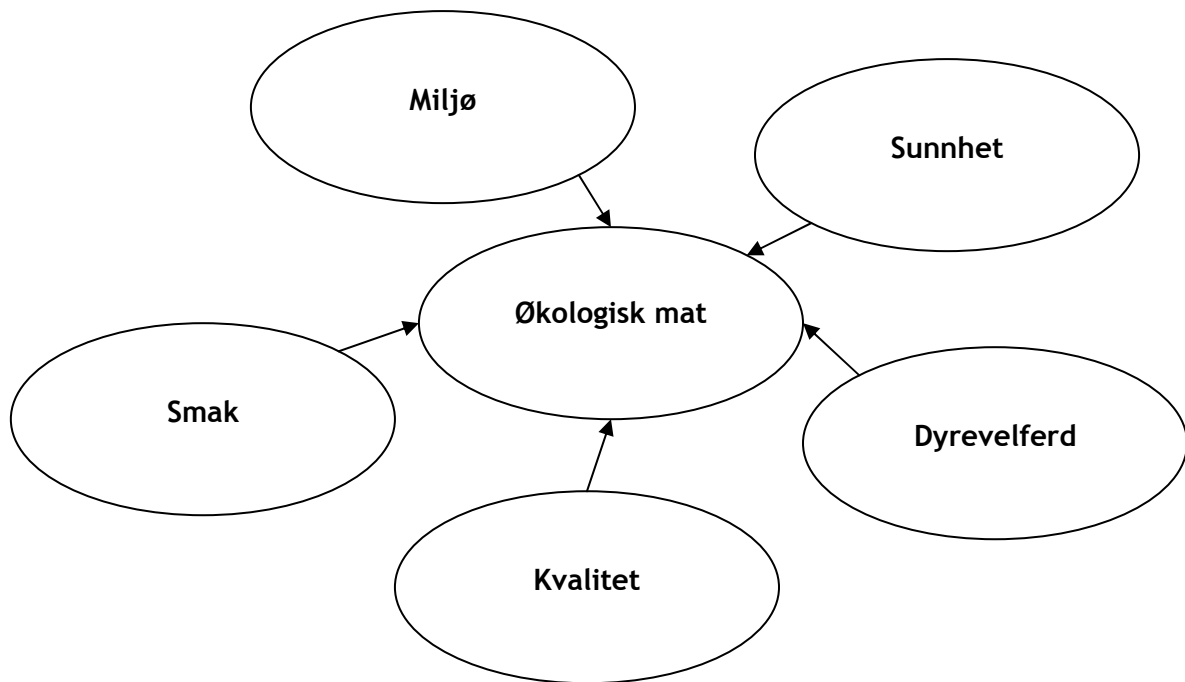
Alle som var med på undersøkelsen fikk muligheten til å være med i trekningen av to gavekort på 500 kroner, til bruk på et stort utvalg av kjøpesentre og hoteller over hele landet.

3.4 Analyser

Alle analyser av dataene ble utført i analyseprogrammet PASW Statistics 18.

3.5 Måling av holdninger til økologisk mat

Det er flere årsaker til at forbrukere velger å kjøpe økologisk. Miljø- og helseargumentene veier tyngst (Serikstad, 2009), men dyrevelferd og bedre smak og kvalitet er også viktige argumenter (Birkeland, Solemdal & Behrens, 2007). Det er tatt utgangspunkt i disse argumentene for å måle holdninger til økologisk mat.

Figuren over viser ulike argumenter som en bør ta utgangspunkt i når en skal måle holdninger til økologisk mat (egen modell).

4. Resultater

4.1 Antall respondenter

Det var totalt 391 respondenter som svarte på undersøkelsen. Ut i fra spørsmålet om tilhørende forsvarsavdeling svarte 71 respondenter at de var fra Luftkrigsskolen Trondheim, 131 respondenter svarte at de var fra Ørland hovedflystasjon, 32 respondenter svarte at de var fra Krigsskolen Linderud og 114 respondenter svarte at de var fra Rygge flystasjon. I tillegg svarte 39 respondenter at de var fra en annen avdeling.

Tabellen under viser en oversikt over antall respondenter fordelt på de ulike avdelingene og etter kjønn.

	Menn	Kvinner	Ukjent	Totalt
Luftkrigsskolen Trondheim	59	12	0	71
Ørland hovedflystasjon	111	20	0	131
Krigsskolen Linderud	31	1	0	32
Rygge flystasjon	100	9	5	114
Andre avdelinger	36	2	1	39
Totalt	341	44	6	391

Tabellen under viser en oversikt over antall respondenter fordelt på de ulike avdelingene og etter militære grad.

	Luftkrigsskolen Trondheim	Ørland hovedflystasjon	Krigsskolen Linderud	Rygge flystasjon	Andre avdelinger	Ikke svart	Totalt
Befal	16	23	8	27	24	0	98
Kadetter	35	0	21	1	3	1	61
Menige soldater	8	92	0	71	5	2	178
Sivilansatte	12	0	1	6	4	0	23
Andre ansatte	0	16	2	5	3	1	27
Ikke svart	0	0	0	4	0	0	4
Totalt	71	131	32	114	39	4	391

4.2 Hva synes brukerne av Forsvarets messer om at det serveres økologisk mat i Forsvaret?

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Blant befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var 13 prosent nøytrale og hele 81 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret, mens 6 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 1).

Blant kadettene ved Luftkrigsskolen Trondheim var 24 prosent nøytrale og 65 prosent positive eller svært positive, mens 12 % var negative eller svært negative (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Blant befalet ved Ørland hovedflystasjon var like mange nøytrale til økologisk mat i Forsvaret som positive eller svært positive, det vil si 45 prosent i hver gruppe. I gruppen negative eller svært negative tilhørte kun 10 prosent (se vedlegg 3).

Av de menige soldatene ved Ørland hovedflystasjon var 37 prosent nøytrale og 45 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret, mens 18 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Blant befalet ved Krigsskolen Linderud svarte 88 prosent at de var positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret, mens 13 prosent svarte at de var nøytrale. Ingen svarte at de var negative eller svært negative (se vedlegg 5).

Av kadettene ved Krigsskolen Linderud var 37 prosent nøytrale og 54 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Kun 9 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Ved Rygge flystasjon var hele 67 prosent av befalet positive eller svært positive til servering av økologisk mat i Forsvaret, 25 prosent var nøytrale og 8 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 7).

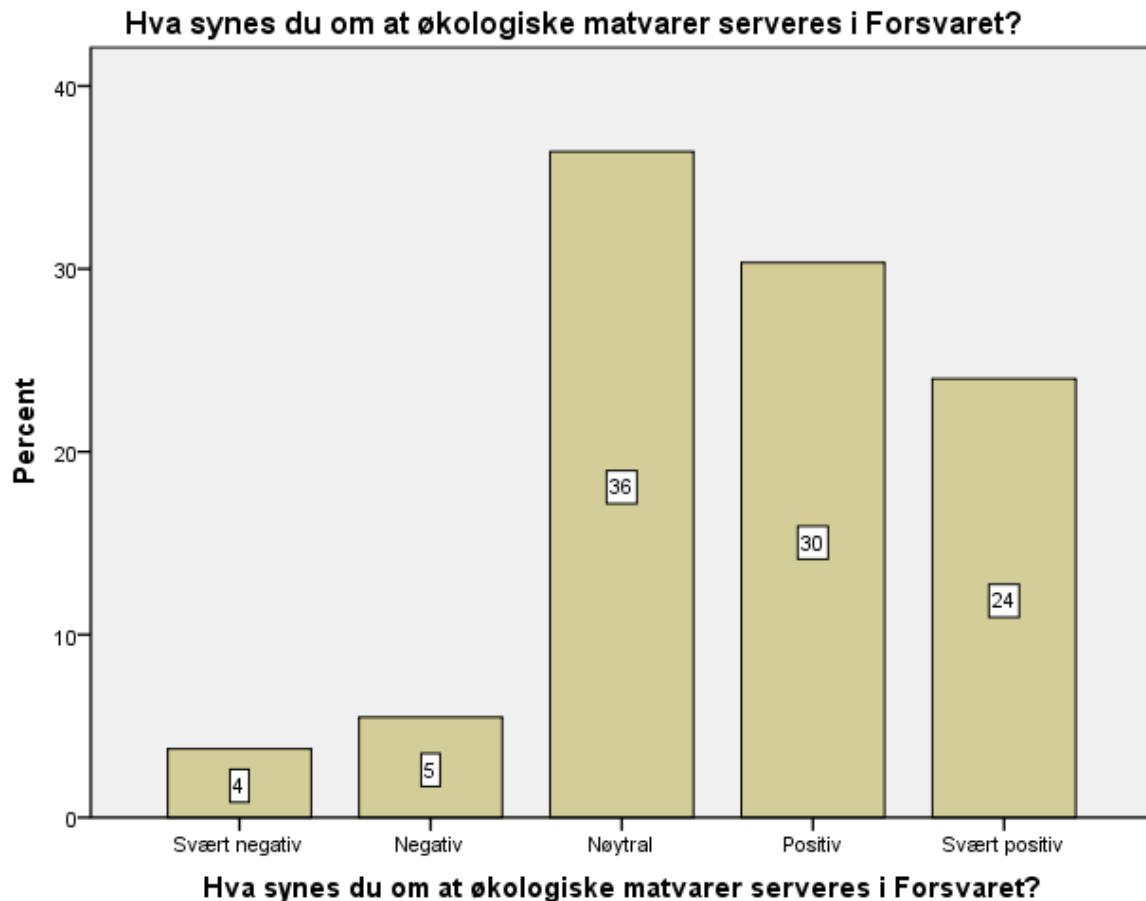
Av de menige soldatene ved Rygge flystasjon var 47 prosent nøytrale og likedan 47 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Kun 7 prosent var negative (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Av befalet ved andre avdelinger var det 61 prosent som svarte at de var nøytrale til bruk av økologisk mat i Forsvaret, mens 39 prosent svarte at de var positive eller svært positive. Ingen svarte at de var negative eller svært negative (se vedlegg 9).

Totalt for alle avdelinger:

Totalt sett svarte 36 prosent av befalet, kadettene og de menige soldatene ved de ulike avdelingene at de var nøytrale til økologisk mat i Forsvaret, mens 30 prosent og 24 prosent svarte at de var henholdsvis positive og svært positive. Over 90 prosent var enten positive, sterkt positive eller nøytrale i sin holdning til servering av økologisk mat i Forsvarets messer. Videre svarte kun 9 prosent at de var negative eller svært negative til økologisk mat i Forsvaret.

Figuren over viser den totale svarfordelingen til befalet, kadettene og de menige soldatene ved Luftkrigsskolen Trondheim, Ørland hovedflystasjon, Krigsskolen Linderud og Rygge flystasjon. Undersøkelsen bygger på 391 respondenter.

4.3 Hvilke holdninger har respondentene til økologisk mat?

For å måle holdningene til økologisk mat, ble det gjort beregninger ut i fra medianverdiene på de ulike utsagnene. Alle vet ikke-svar ble utelatt fra i analysene, slik at de ikke skulle påvirke medianverdiene i feil retning. For graderingen av medianverdiene betyr verdien 1 helt uenig, verdien 2 betyr uenig, og verdien 3 betyr både enig og uenig. Verdien 4 betyr enig, mens verdien 5 betyr helt enig.

4.3.1 Økologisk mat inneholder ingen giftstoffer

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Ut i fra medianverdien på 4, er befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim enig i at økologisk mat ikke inneholder giftstoffer (se vedlegg 1).

Det samme gjelder for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Medianverdien på utsagnet er på 3 for befalet ved Ørland hovedflystasjon, og vil si at de er både enige og uenige i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 3).

For de menige soldatene er denne verdien på 3,5, som vil si at de er noe mer enig i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer enn det befalet var (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Medianverdien for utsagnet om at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer, er for befalet ved krigsskolen Linderud på 5, og det vil si at de er svært enige i dette utsagnet (se vedlegg 5).

For kadettene er denne verdien på 4, som vil si enig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon hadde en medianverdi på 3, som vil si at de var både enige og uenige i utsagnet om at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 7).

Når det gjaldt de menige soldatene hadde disse en medianverdi på 4, som vil si at de var mer enig enn befalet i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal

Av de respondentene som hadde krysset av for befal ved annen forsvarsavdeling enn de ovennevnte avdelingene, var medianverdien for utsagnet på 4. Det vil si at de var enig i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 9).

4.3.2 Økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

For befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var medianen for utsagnet økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer på 4, som vil si at de var enig i utsagnet (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon hadde en medianverdi på 4, som vil si at de var enig i utsagnet om at økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer (se vedlegg 3).

De menige soldatene var også enig i dette utsagnet, med medianverdi på 4 (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Medianverdien for befalet ved Krigsskolen Linderud, i forhold til utsagnet om at økologisk mat inneholder ingen kjemiske tilsetningsstoffer, var på 5, som vil si helt enig (se velegg 5).

For kadettene var denne verdien på 4, som vil si enig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet fra Rygge flystasjon var enig i utsagnet om at økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer, ut i fra medianverdien på 4 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal

Befal fra andre avdelinger hadde en medianverdi på 4. De var enig i utsagnet om at økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer (se vedlegg 9).

4.3.3 Økologisk mat er ikke mer næringsrik enn annen mat

Dette utsagnet var et kontrollutsagn. Desto mer uenige respondentene var til dette utsagnet, desto mer positive var de til økologisk mat, med tanke på økologisk mat som mer næringsrik enn annen mat.

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var enig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, medianverdien var på 4 (se vedlegg 1).

Kadettene var både enig og uenig til dette utsagnet, medianverdi på 3 (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon var enig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, medianverdien var på 4 (se vedlegg 3).

For de menige soldatene var denne verdien på 3,5, som vil si at de var litt mindre enig enn befalet ved samme avdeling (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Ved Krigsskolen Linderud var befalet fra enig til helt enig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, siden medianverdien var på 4,5 (se velegg 5).

Kadettene var derimot både enig og uenig i dette utsagnet, med en medianverdi på 3 (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon var både enig og uenig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal

Befal ved de andre avdelinger hadde en medianverdi på 3, som vil si at de var både enig og uenig i utsagnet om at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat (se vedlegg 9).

4.3.4 Økologisk mat er miljøvennlig

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var enig i at økologisk mat er miljøvennlig, de hadde en medianverdi på 4 (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Ved utsagnet om at økologisk mat er miljøvennlig, hadde befalet ved Ørland hovedflystasjon en medianverdi på 4, som vil si enig (se vedlegg 3).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Befalet ved Krigsskolen Linderud var fra enig til helt enig i at økologisk mat er miljøvennlig, medianverdien for utsagnet var på 4,5 (se vedlegg 5).

For kadettene var denne verdien på 4, som vil si enig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon var fra både enig og uenig til enig i at økologisk mat er miljøvennlig, medianverdi på 3,5 (se vedlegg 7).

Mens de menige soldatene hadde en verdi på 4, og var derfor enige i utsagnet (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Befal ved andre avdelinger var enig i at økologisk mat er miljøvennlig, medianverdien var på 4 (se vedlegg 9).

4.3.5 Økologisk mat er dyrevennlig

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var enig i at økologisk mat er dyrevennlig, medianverdien var på 4 (se vedlegg 1).

Kadettene var også enig i dette utsagnet, medianverdien var på 4 (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon var både enig og uenig i at økologisk mat er dyrevennlig, medianverdien var på 3 (se vedlegg 3).

For de menige soldatene var denne verdien på 4, noe som vil si at de var enig i at økologisk mat er dyrevennlig (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

For befalet ved Krigsskolen Linderud var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat er dyrevennlig på 4, som vil si at de var enig i dette utsagnet (se vedlegg 5).

Det samme gjaldt for kadettene ved Krigsskolen Linderud (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

For befalet ved Rygge flystasjon var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat er dyrevennlig på 3. Det vil si at de var både enig og uenig i utsagnet (se vedlegg 7).

Medianverdien for dette utsagnet var på 4 for de menige soldatene, og de var altså enig i at økologisk mat er dyrevennlig (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

For befal fra andre avdelinger var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat er miljøvennlig på 3. De var både enig og uenig i utagnet (se vedlegg 9).

4.3.6 Økologisk mat har ikke bedre kvalitet enn annen mat

Dette utsagnet var et kontrollutsagn. Desto mer uenige respondentene var til dette utsagnet, desto mer positive var de til økologisk mat, med tanke på økologisk mat som kvalitetsmessig bedre enn annen mat.

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Ved Ørland hovedflystasjon var befalet enig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 4 (se vedlegg 3).

For de menige soldatene var denne verdien på 3, som vil si at de var både enig og uenig i utsagnet (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

For befalet ved Krigsskolen Linderud var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat på 2,5. Det vil si at de var fra uenig til både enig og uenig i utsagnet (se vedlegg 5).

For kadettene var denne verdien på 3, som vil si både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon var både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Befal ved andre avdelinger var både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 9).

4.3.7 Økologisk mat smaker bedre enn annen mat

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Ved Luftkrigsskolen Trondheim var befalet både enig og uenig at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon var uenige i at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 2 (se vedlegg 3).

Medianverdien for de menige soldatene var på 3, og de var dermed både enig og uenig i dette utsagnet (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Befalet ved Krigsskolen Linderud var fra både enig og uenig til enig i at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3,5 (se vedlegg 5).

For kadettene var denne verdien på 3, som vil si både enig og uenig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Ved Rygge flystasjon var befalet både enig og uenig i utsagnet om at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Befal ved andre avdelinger var både enig og uenig i at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 9).

5. Diskusjon

Få har svart at de er negative til at økologisk mat serveres i Forsvaret. 36 prosent, eller vel en tredjedel forholder seg nøytral, mens 54 prosent er positiv eller svært positiv. Dette må sies å være en høy grad av aksept. Svarene fra de avdelingene som ikke har vært med i økoprosjektet, synes å avspeile like positive holdninger til økologisk mat som de avdelingene som har deltatt.

Aller mest positive var befalet ved Luftkrigsskolen i Trondheim og befalet ved krigsskolen i Linderud. Ved begge disse avdelingene var over 80 prosent av befalet positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Luftkrigsskolen i Trondheim har servert økologisk mat og aktivt informert om tilbudet. Dette kan likevel ikke alene forklare den positive holdningen til befalet ved Luftkrigsskolen, da krigsskolen i Linderud verken har servert økologisk mat eller eksponert sitt personell for informasjon om økologisk mat.

Blant kadettene ved Luftkrigsskolen i Trondheim er en høyere andel positive eller svært positive til at det serveres økologisk mat, sammenlignet med kadetter og menige de andre stedene. Dette kan ha sammenheng med informasjonen om økomat som har vært gitt i messa. Det kan og ha sammenheng med at kadettene er kommet inn på en høyere utdanning og at de er eldre, er i Forsvaret "av egen fri vilje" og dermed kanskje også mer positive til Forsvaret generelt.

Det er en tydelig tendens til at en høyere andel av kadetter og menige stiller seg nøytrale i forhold til spørsmålet om at det serveres økologisk mat i Forsvaret, sammenlignet med befal. Dette kan være uttrykk for at kadetter og menige er mer usikre på dette temaet, men det kan og hende at spørsmålet om økologisk eller ikke økologisk mat oppleves uvesentlig for denne gruppa.

Økologisk bearbeidet mat inneholder svært få kjemiske tilsetningsstoffer (bare ca 10 prosent av tilsetningsstoffer tillatt i konvensjonell mat er tillatt i økologisk), og ingen kunstige farge- og aromastoffer er tillatt. Det kan derfor tyde på god kunnskap blant respondentene at alle grupper og avdelinger har vært enig i at økologisk mat ikke inneholder kjemiske tilsetningsstoffer.

Flere av de utdypende spørsmålene om økologisk mat, er det faglig diskusjon og uenighet om, og det finnes ikke entydige svar. Dette gjelder for eksempel spørsmål om økologisk mat har bedre kvalitet enn annen mat, om slik mat smaker bedre og om økologisk mat er mer næringsrik enn annen mat. Det finnes strengt tatt ikke rett eller galt svar på disse spørsmåla. Derfor gir det heller ikke svar på kunnskapsnivået til respondentene, men heller om holdningen til økologisk mat er positiv eller negativ. Svarene fra de ulike gruppene og avdelingene samsvarer slik sett godt med svaret på den generelle holdningen til at det serveres økologisk mat i Forsvaret.

Blant de ni prosentene som er negative til at det serveres økologisk mat i Forsvaret, er det ikke ut fra disse svarene mulig å angi årsak. Det er flere muligheter; blant annet kan de være kritisk til økt ressursbruk på mat som følge av økte råvarekostnader på den økologiske maten.

6. Konklusjon

Ved de fire avdelingene i Forsvaret hvor denne undersøkelsen er gjort, viste verken befal, kadetter eller menige soldater, sterke negative holdninger til økologisk mat. Det så heller ikke ut til å være betydelige forskjeller mellom avdelingene. De var enten enig eller både enig og uenig til de fleste av de positive utsagnene om økologisk mat, det vil si at de virket enten nøytrale eller positive i sine holdninger.

I overkant av halvparten av befalet, kadettene og de menige soldatene ved de ulike avdelingene var enten positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Over 90 prosent av respondentene var enten positive, sterkt positive eller nøytrale i sin holdning til servering av økologisk mat i Forsvarets messer.

Dette tyder på at det er en bred aksept for servering av økologisk mat i Forsvaret, både geografisk og blant ulike typer personell. Aller mest positive var befalet ved Luftkrigsskolen i Trondheim og befalet ved krigsskolen i Linderud. Ved begge disse avdelingene var over 80 prosent av befalet positive til økologisk mat i Forsvaret.

7. Referanser

Bergheim, C. (2007). Fakta om økomat i Forsvaret. Lest 20. september 2009, <http://www.mil.no/flo/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=134573>

Birkeland, L., Solemdal, L. & Behrens, G. (2007). Måltid, årstid, nåtid! Økologisk mat i storkjøkken. Bioforsk Økologisk. 1.utg.

Hofstad, O. T. (2010). Forsvaret satser økologisk i Midt-Norge. Lest 5. april 2011, <http://www.gardsplassen.no/mat-og-marked/2010/10/10/forsvaret-satser-oekologisk-i-midt-norge.aspx>

Landbruks- og Matdepartementet (2009). Økonomisk, agronomisk - økologisk! Handlingsplan for å nå målet om 15 pst. økologisk produksjon og forbruk i 2015

Regjeringen. (2005). Politisk plattform for en flertallsregjering. Lest 20. september 2009 http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515

Serikstad, G. (2009). Hvorfor økologisk landbruk? Lest 29. oktober 2009, <http://www.agropub.no/index.gan?id=190&subid=0>

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 6 Nr. 55 2011

Økologisk mat i Forsvaret

- Hva mener brukerne av Forsvarets messer om økologisk matsservering?

Helene Sørum og Liv Solemdal

Bioforsk Økologisk

www.bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Økologisk mat i Forsvaret - hva mener brukerne av Forsvarets messer om økologisk matservering? Organic Food in The Norwegian Defence - user opinion on being served organic food in military canteens			
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Helene Sørum og Liv Solemdal			
<i>Dato/Date:</i> 19.4.2011	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 20137	<i>Saksnr./Archive No.:</i> Arkivnr
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 55/2011	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> ISBN: 978-82-17-00781-4	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 22	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 9
<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Forsvarets Logistikkorganisasjon (FLO) System Management Division of The Norwegian Defence		<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Orlogskaptein Pål Stenberg Commander Pål Stenberg	
<i>Stikkord/Keywords:</i> Økologisk matservering, Forsvarets messer, brukerundersøkelse Organic catering, The Norwegian Defence, Survey		<i>Fagområde/Field of work:</i> Mat og marked Food and Market	
<i>Sammendrag:</i> Det er gjennomført en spørreundersøkelse ved fire av Forsvarets avdelinger, for å finne ut hva brukerne mener om å servere økologisk mat i Forsvarets messer og hvilke holdninger de har til slik mat.			
<i>Summary:</i> A survey was conducted at four military units, to investigate opinions on serving organic food in military canteens and their attitudes towards such food.			
<i>Land/Country:</i>	Norge/Norway		
<i>Fylke/County:</i>	Møre og Romsdal		
<i>Kommune/Municipality:</i>	Tingvoll		
<i>Sted/Lokalitet:</i>	Tingvoll		

Godkjent / Approved
 Kristin Sørheim

Prosjektleder / Project leader
 Liv Solemdal

Navn/name

Navn/name

Forord

Bioforsk Økologisk er ansvarlig for denne rapporten som er utarbeidet i samarbeid med Høgskolen i Akershus, etter oppdrag fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Arbeidet vil inngå som en del av Helene Sørums masteroppgave ved Høgskolen i Akershus. Materialet fra undersøkelsen vil gi grunnlag for en mer omfattende bearbeiding av resultatene i masteroppgaven enn det har vært rom for i dette oppdraget.

Helene Sørums har utført det meste av arbeidet med innhenting og bearbeiding av data. Teknikerne Marius Bless og Hanne Iren Dahlen fra Bioforsk Økologisk har overført dataene elektronisk fra de innhentede papirskjemaene.

Undersøkelsen er gjort som en del av prosjektet "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" som var støttet av Statens landbruksforvaltning.

Innhold

Forord.....	4
Innhold.....	5
1. Bakgrunn.....	6
2. Problemstilling.....	7
3. Metode.....	8
3.1 Spørreundersøkelse.....	8
3.2 Utvalg.....	8
3.3 Utdeling og innsamling av data.....	8
3.4 Analyser.....	8
3.5 Måling av holdninger til økologisk mat.....	8
4. Resultater.....	10
4.1 Antall respondenter.....	10
4.2 Hva synes brukerne av Forsvarets messer om at det serveres økologisk mat i Forsvaret?.....	11
4.3 Hvilke holdninger har respondentene til økologisk mat?.....	13
4.3.1 Økologisk mat inneholder ingen giftstoffer.....	13
4.3.2 Økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer.....	14
4.3.3 Økologisk mat er ikke mer næringsrik enn annen mat.....	15
4.3.4 Økologisk mat er miljøvennlig.....	16
4.3.5 Økologisk mat er dyrevennlig.....	17
4.3.6 Økologisk mat har ikke bedre kvalitet enn annen mat.....	18
4.3.7 Økologisk mat smaker bedre enn annen mat.....	18
5. Diskusjon.....	20
6. Konklusjon.....	21
7. Referanser.....	22

1. Bakgrunn

Prosjektet "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" startet i 2007 og gikk ut på at Forsvaret tok i bruk økologiske matvarer i messene ved utvalgte avdelinger i Midt-Norge (Bergheim, 2007). Prosjektet ble gjennomført som følge av regjeringens Soria Moria-erklæring fra 2005, hvor målet var at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i Norge skulle være økologisk innen 2015.

Landbruks- og matdepartementets handlingsplan "Økonomisk, agronomisk - økologisk", peker på behov for tverrsektorielt samarbeid for å nå målene. En av strategiene i planen går ut på å bidra til økt forbruk av økologisk mat i offentlig sektor. Regjeringas mål om 15 prosent økologisk produksjon og forbruk ble forskjøvet til år 2020 i regjeringsplattformen Soria Moria 2.

Målet med "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" var, som navnet tilsier, at 15 prosent av Forsvarets matforbruk i Midt-Norge skulle være økologisk innen 2010 (Bergheim, 2007). Dette målet ble nådd, og videre har Forsvarsdepartementet et mål om å øke bruken av økologisk mat i Forsvaret med 5 prosent i 2010, 10 prosent i 2011 og 15 prosent i 2012 (Hofstad, 2010).

Prosjektet "Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010" var ledet av orlogskaptein Pål Stenberg ved Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Kjøkkenpersonalet ved avdelingene i Midt-Norge deltok i ulike kompetansehevende tiltak for å øke sin kunnskap og erfaring med økologisk produksjon og økologiske matvarer. De kjøkken som deltok i prosjektet er godkjent av Debio for servering av økologisk mat, og kunne informere sine spisegjester om det økologiske tilbudet. I tillegg til bruk av Ø-merket på buffeen og i menyer, blir det ved Luftkrigsskolen i Trondheim også jevnlig gitt informasjon gjennom videoklipp og lysbilder som vises på skjerm montert i messen.

Svarene i denne undersøkelsen vil ikke gi sikkert svar på effekten av informasjonen om det økologiske tilbudet. Mulige effekter er bare antydnet i denne rapporten.

2. Problemstilling

Hva synes brukerne av Forsvarets messer om at det serveres økologisk mat, og hvilke holdninger har de til økologisk mat?

3. Metode

3.1 Spørreundersøkelse

Metoden for undersøkelsen var kvantitativ spørreundersøkelse med bruk av spørreskjema. Spørreskjemaet ble utviklet i samarbeid med Bioforsk Økologisk, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) og Høgskolen i Akershus (HiAk). De fleste spørsmålene i spørreskjemaet er lukkede spørsmål i form av holdningsspørsmål og utsagn som måler respondentenes holdninger til økologisk mat. Holdningsspørsmålene og utsagnene har ulike svaralternativer som er gradert på en skala fra negativ mot positiv, for eksempel fra helt uenig til helt enig, samt svaralternativet vet ikke. Spørreskjemaet har også noen kontrollspørsmål og utsagn, som viser hvor konsekvente respondentene var i sine svar. Det ble laget en elektronisk versjon og en papirversjon av spørreskjemaet, og disse ble laget i dataprogrammene Microsoft Office Word og QuestBack.

3.2 Utvalg

De utvalgte avdelingene for undersøkelsen var Luftkrigsskolen i Trondheim og Ørland hovedflystasjon i Midt-Norge, som har vært en del av prosjektet ”Økologisk mat i Forsvaret - 15 % i 2010”, samt Krigsskolen Linderud og Rygge flystasjon på Østlandet. Målgruppen for undersøkelsen var i hovedsak befal, kadetter og menige soldater, men også sivilansatte og andre ansatte kunne svare på undersøkelsen.

3.3 Utdeling og innsamling av data

All datainnsamling foregikk anonymt. De elektroniske skjemaene ble delt ut via e-post, og samlet inn ved at respondentene fulgte en vedlagt URL-link. Det var kun Luftkrigsskolen Trondheim og Ørland hovedflystasjon som fikk muligheten til å svare elektronisk. Svarfristen for det elektroniske skjemaet var på en måned. En egen papirversjon av spørreskjemaet ble benyttet ved alle fire forsvarsavdelingene. Papirskjemaene ble delt ut i de ulike avdelingenes messer på ulike dager. Alle papirskjemaene ble delt ut i starten av en lunsj, og samlet inn igjen i løpet av lunsjen, det vil si etter hvert som de var ferdig utfylt. Innsamling av data ble gjennomført i år 2010.

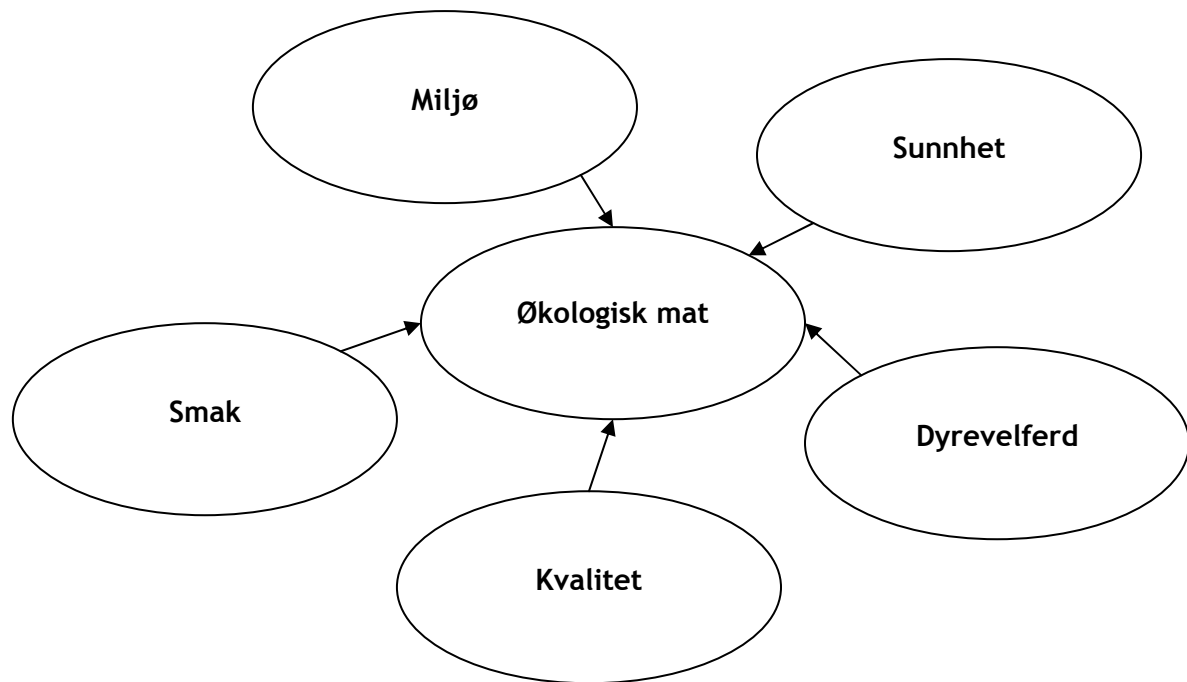
Alle som var med på undersøkelsen fikk muligheten til å være med i trekningen av to gavekort på 500 kroner, til bruk på et stort utvalg av kjøpesentre og hoteller over hele landet.

3.4 Analyser

Alle analyser av dataene ble utført i analyseprogrammet PASW Statistics 18.

3.5 Måling av holdninger til økologisk mat

Det er flere årsaker til at forbrukere velger å kjøpe økologisk. Miljø- og helseargumentene veier tyngst (Serikstad, 2009), men dyrevelferd og bedre smak og kvalitet er også viktige argumenter (Birkeland, Solemdal & Behrens, 2007). Det er tatt utgangspunkt i disse argumentene for å måle holdninger til økologisk mat.

Figuren over viser ulike argumenter som en bør ta utgangspunkt i når en skal måle holdninger til økologisk mat (egen modell).

4. Resultater

4.1 Antall respondenter

Det var totalt 391 respondenter som svarte på undersøkelsen. Ut i fra spørsmålet om tilhørende forsvarsavdeling svarte 71 respondenter at de var fra Luftkrigsskolen Trondheim, 131 respondenter svarte at de var fra Ørland hovedflystasjon, 32 respondenter svarte at de var fra Krigsskolen Linderud og 114 respondenter svarte at de var fra Rygge flystasjon. I tillegg svarte 39 respondenter at de var fra en annen avdeling.

Tabellen under viser en oversikt over antall respondenter fordelt på de ulike avdelingene og etter kjønn.

	Menn	Kvinner	Ukjent	Totalt
Luftkrigsskolen Trondheim	59	12	0	71
Ørland hovedflystasjon	111	20	0	131
Krigsskolen Linderud	31	1	0	32
Rygge flystasjon	100	9	5	114
Andre avdelinger	36	2	1	39
Totalt	341	44	6	391

Tabellen under viser en oversikt over antall respondenter fordelt på de ulike avdelingene og etter militære grad.

	Luftkrigsskolen Trondheim	Ørland hovedflystasjon	Krigsskolen Linderud	Rygge flystasjon	Andre avdelinger	Ikke svart	Totalt
Befal	16	23	8	27	24	0	98
Kadetter	35	0	21	1	3	1	61
Menige soldater	8	92	0	71	5	2	178
Sivilansatte	12	0	1	6	4	0	23
Andre ansatte	0	16	2	5	3	1	27
Ikke svart	0	0	0	4	0	0	4
Totalt	71	131	32	114	39	4	391

4.2 Hva synes brukerne av Forsvarets messer om at det serveres økologisk mat i Forsvaret?

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Blant befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var 13 prosent nøytrale og hele 81 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret, mens 6 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 1).

Blant kadettene ved Luftkrigsskolen Trondheim var 24 prosent nøytrale og 65 prosent positive eller svært positive, mens 12 % var negative eller svært negative (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Blant befalet ved Ørland hovedflystasjon var like mange nøytrale til økologisk mat i Forsvaret som positive eller svært positive, det vil si 45 prosent i hver gruppe. I gruppen negative eller svært negative tilhørte kun 10 prosent (se vedlegg 3).

Av de menige soldatene ved Ørland hovedflystasjon var 37 prosent nøytrale og 45 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret, mens 18 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Blant befalet ved Krigsskolen Linderud svarte 88 prosent at de var positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret, mens 13 prosent svarte at de var nøytrale. Ingen svarte at de var negative eller svært negative (se vedlegg 5).

Av kadettene ved Krigsskolen Linderud var 37 prosent nøytrale og 54 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Kun 9 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Ved Rygge flystasjon var hele 67 prosent av befalet positive eller svært positive til servering av økologisk mat i Forsvaret, 25 prosent var nøytrale og 8 prosent var negative eller svært negative (se vedlegg 7).

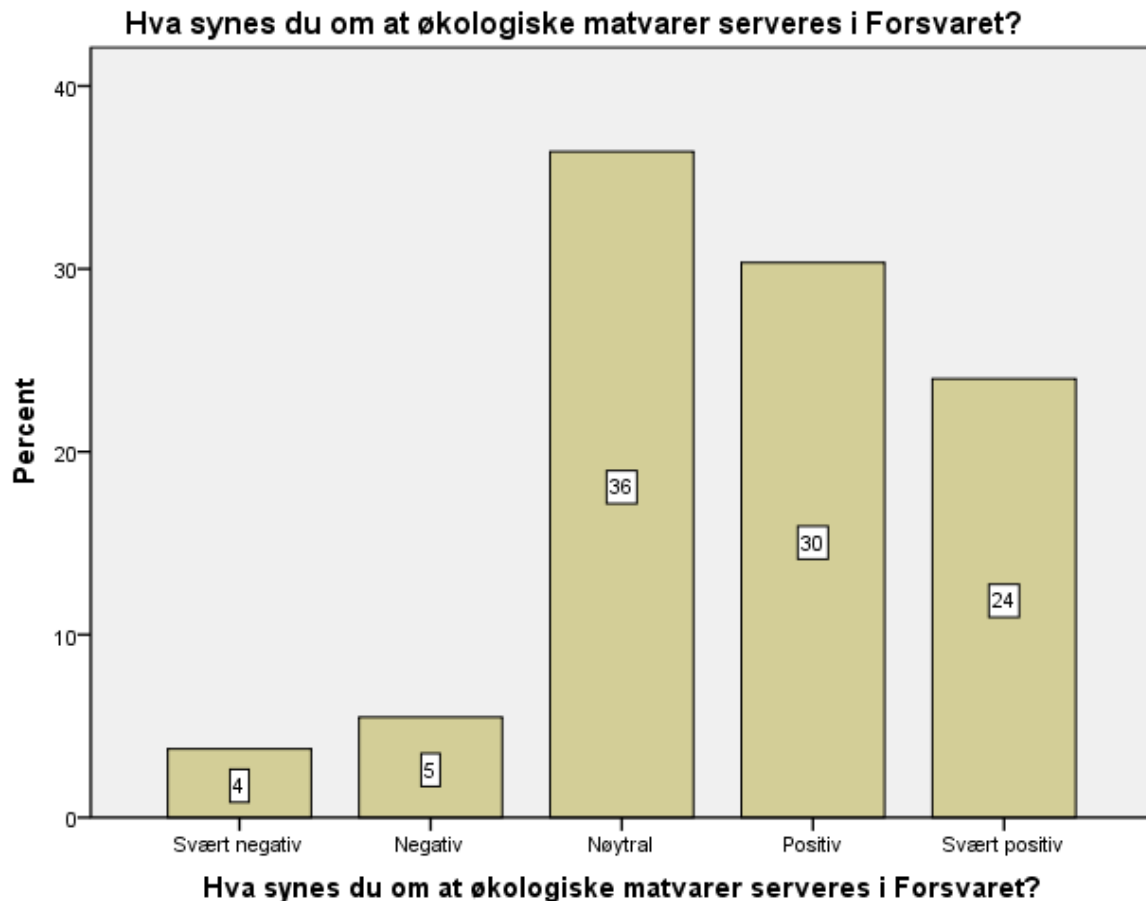
Av de menige soldatene ved Rygge flystasjon var 47 prosent nøytrale og likedan 47 prosent positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Kun 7 prosent var negative (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Av befalet ved andre avdelinger var det 61 prosent som svarte at de var nøytrale til bruk av økologisk mat i Forsvaret, mens 39 prosent svarte at de var positive eller svært positive. Ingen svarte at de var negative eller svært negative (se vedlegg 9).

Totalt for alle avdelinger:

Totalt sett svarte 36 prosent av befalet, kadettene og de menige soldatene ved de ulike avdelingene at de var nøytrale til økologisk mat i Forsvaret, mens 30 prosent og 24 prosent svarte at de var henholdsvis positive og svært positive. Over 90 prosent var enten positive, sterkt positive eller nøytrale i sin holdning til servering av økologisk mat i Forsvarets messer. Videre svarte kun 9 prosent at de var negative eller svært negative til økologisk mat i Forsvaret.

Figuren over viser den totale svarfordelingen til befalet, kadettene og de menige soldatene ved Luftkrigsskolen Trondheim, Ørland hovedflystasjon, Krigsskolen Linderud og Rygge flystasjon. Undersøkelsen bygger på 391 respondenter.

4.3 Hvilke holdninger har respondentene til økologisk mat?

For å måle holdningene til økologisk mat, ble det gjort beregninger ut i fra medianverdiene på de ulike utsagnene. Alle vet ikke-svar ble utelatt fra i analysene, slik at de ikke skulle påvirke medianverdiene i feil retning. For graderingen av medianverdiene betyr verdien 1 helt uenig, verdien 2 betyr uenig, og verdien 3 betyr både enig og uenig. Verdien 4 betyr enig, mens verdien 5 betyr helt enig.

4.3.1 Økologisk mat inneholder ingen giftstoffer

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Ut i fra medianverdien på 4, er befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim enig i at økologisk mat ikke inneholder giftstoffer (se vedlegg 1).

Det samme gjelder for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Medianverdien på utsagnet er på 3 for befalet ved Ørland hovedflystasjon, og vil si at de er både enige og uenige i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 3).

For de menige soldatene er denne verdien på 3,5, som vil si at de er noe mer enig i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer enn det befalet var (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Medianverdien for utsagnet om at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer, er for befalet ved krigsskolen Linderud på 5, og det vil si at de er svært enige i dette utsagnet (se vedlegg 5).

For kadettene er denne verdien på 4, som vil si enig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon hadde en medianverdi på 3, som vil si at de var både enige og uenige i utsagnet om at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 7).

Når det gjaldt de menige soldatene hadde disse en medianverdi på 4, som vil si at de var mer enig enn befalet i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal

Av de respondentene som hadde krysset av for befal ved annen forsvarsavdeling enn de ovennevnte avdelingene, var medianverdien for utsagnet på 4. Det vil si at de var enig i at økologisk mat inneholder ingen giftstoffer (se vedlegg 9).

4.3.2 Økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

For befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var medianen for utsagnet økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer på 4, som vil si at de var enig i utsagnet (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon hadde en medianverdi på 4, som vil si at de var enig i utsagnet om at økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer (se vedlegg 3).

De menige soldatene var også enig i dette utsagnet, med medianverdi på 4 (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Medianverdien for befalet ved Krigsskolen Linderud, i forhold til utsagnet om at økologisk mat inneholder ingen kjemiske tilsetningsstoffer, var på 5, som vil si helt enig (se velegg 5).

For kadettene var denne verdien på 4, som vil si enig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet fra Rygge flystasjon var enig i utsagnet om at økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer, ut i fra medianverdien på 4 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal

Befal fra andre avdelinger hadde en medianverdi på 4. De var enig i utsagnet om at økologisk mat inneholder ikke kjemiske tilsetningsstoffer (se vedlegg 9).

4.3.3 Økologisk mat er ikke mer næringsrik enn annen mat

Dette utsagnet var et kontrollutsagn. Desto mer uenige respondentene var til dette utsagnet, desto mer positive var de til økologisk mat, med tanke på økologisk mat som mer næringsrik enn annen mat.

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var enig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, medianverdien var på 4 (se vedlegg 1).

Kadettene var både enig og uenig til dette utsagnet, medianverdi på 3 (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon var enig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, medianverdien var på 4 (se vedlegg 3).

For de menige soldatene var denne verdien på 3,5, som vil si at de var litt mindre enig enn befalet ved samme avdeling (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Ved Krigsskolen Linderud var befalet fra enig til helt enig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, siden medianverdien var på 4,5 (se velegg 5).

Kadettene var derimot både enig og uenig i dette utsagnet, med en medianverdi på 3 (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon var både enig og uenig i at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal

Befal ved de andre avdelinger hadde en medianverdi på 3, som vil si at de var både enig og uenig i utsagnet om at økologisk mat ikke er mer næringsrik enn annen mat (se vedlegg 9).

4.3.4 Økologisk mat er miljøvennlig

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var enig i at økologisk mat er miljøvennlig, de hadde en medianverdi på 4 (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Ved utsagnet om at økologisk mat er miljøvennlig, hadde befalet ved Ørland hovedflystasjon en medianverdi på 4, som vil si enig (se vedlegg 3).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Befalet ved Krigsskolen Linderud var fra enig til helt enig i at økologisk mat er miljøvennlig, medianverdien for utsagnet var på 4,5 (se vedlegg 5).

For kadettene var denne verdien på 4, som vil si enig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon var fra både enig og uenig til enig i at økologisk mat er miljøvennlig, medianverdi på 3,5 (se vedlegg 7).

Mens de menige soldatene hadde en verdi på 4, og var derfor enige i utsagnet (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Befal ved andre avdelinger var enig i at økologisk mat er miljøvennlig, medianverdien var på 4 (se vedlegg 9).

4.3.5 Økologisk mat er dyrevennlig

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var enig i at økologisk mat er dyrevennlig, medianverdien var på 4 (se vedlegg 1).

Kadettene var også enig i dette utsagnet, medianverdien var på 4 (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon var både enig og uenig i at økologisk mat er dyrevennlig, medianverdien var på 3 (se vedlegg 3).

For de menige soldatene var denne verdien på 4, noe som vil si at de var enig i at økologisk mat er dyrevennlig (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

For befalet ved Krigsskolen Linderud var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat er dyrevennlig på 4, som vil si at de var enig i dette utsagnet (se vedlegg 5).

Det samme gjaldt for kadettene ved Krigsskolen Linderud (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

For befalet ved Rygge flystasjon var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat er dyrevennlig på 3. Det vil si at de var både enig og uenig i utsagnet (se vedlegg 7).

Medianverdien for dette utsagnet var på 4 for de menige soldatene, og de var altså enig i at økologisk mat er dyrevennlig (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

For befal fra andre avdelinger var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat er miljøvennlig på 3. De var både enig og uenig i utagnet (se vedlegg 9).

4.3.6 Økologisk mat har ikke bedre kvalitet enn annen mat

Dette utsagnet var et kontrollutsagn. Desto mer uenige respondentene var til dette utsagnet, desto mer positive var de til økologisk mat, med tanke på økologisk mat som kvalitetsmessig bedre enn annen mat.

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Befalet ved Luftkrigsskolen Trondheim var både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Ved Ørland hovedflystasjon var befalet enig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 4 (se vedlegg 3).

For de menige soldatene var denne verdien på 3, som vil si at de var både enig og uenig i utsagnet (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

For befalet ved Krigsskolen Linderud var medianverdien for utsagnet om at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat på 2,5. Det vil si at de var fra uenig til både enig og uenig i utsagnet (se vedlegg 5).

For kadettene var denne verdien på 3, som vil si både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Rygge flystasjon var både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Befal ved andre avdelinger var både enig og uenig i at økologisk mat ikke har bedre kvalitet enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 9).

4.3.7 Økologisk mat smaker bedre enn annen mat

Luftkrigsskolen Trondheim - befal og kadetter:

Ved Luftkrigsskolen Trondheim var befalet både enig og uenig at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 1).

Det samme gjaldt for kadettene (se vedlegg 2).

Ørland hovedflystasjon - befal og menige soldater:

Befalet ved Ørland hovedflystasjon var uenige i at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 2 (se vedlegg 3).

Medianverdien for de menige soldatene var på 3, og de var dermed både enig og uenig i dette utsagnet (se vedlegg 4).

Krigsskolen Linderud - befal og kadetter:

Befalet ved Krigsskolen Linderud var fra både enig og uenig til enig i at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3,5 (se vedlegg 5).

For kadettene var denne verdien på 3, som vil si både enig og uenig (se vedlegg 6).

Rygge flystasjon - befal og menige soldater:

Ved Rygge flystasjon var befalet både enig og uenig i utsagnet om at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 7).

Det samme gjaldt for de menige soldatene (se vedlegg 8).

Andre avdelinger - befal:

Befal ved andre avdelinger var både enig og uenig i at økologisk mat smaker bedre enn annen mat, medianverdien var på 3 (se vedlegg 9).

5. Diskusjon

Få har svart at de er negative til at økologisk mat serveres i Forsvaret. 36 prosent, eller vel en tredjedel forholder seg nøytral, mens 54 prosent er positiv eller svært positiv. Dette må sies å være en høy grad av aksept. Svarene fra de avdelingene som ikke har vært med i økoprosjektet, synes å avspeile like positive holdninger til økologisk mat som de avdelingene som har deltatt.

Aller mest positive var befalet ved Luftkrigsskolen i Trondheim og befalet ved krigsskolen i Linderud. Ved begge disse avdelingene var over 80 prosent av befalet positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Luftkrigsskolen i Trondheim har servert økologisk mat og aktivt informert om tilbudet. Dette kan likevel ikke alene forklare den positive holdningen til befalet ved Luftkrigsskolen, da krigsskolen i Linderud verken har servert økologisk mat eller eksponert sitt personell for informasjon om økologisk mat.

Blant kadettene ved Luftkrigsskolen i Trondheim er en høyere andel positive eller svært positive til at det serveres økologisk mat, sammenlignet med kadetter og menige de andre stedene. Dette kan ha sammenheng med informasjonen om økomat som har vært gitt i messa. Det kan og ha sammenheng med at kadettene er kommet inn på en høyere utdanning og at de er eldre, er i Forsvaret "av egen fri vilje" og dermed kanskje også mer positive til Forsvaret generelt.

Det er en tydelig tendens til at en høyere andel av kadetter og menige stiller seg nøytrale i forhold til spørsmålet om at det serveres økologisk mat i Forsvaret, sammenlignet med befal. Dette kan være uttrykk for at kadetter og menige er mer usikre på dette temaet, men det kan og hende at spørsmålet om økologisk eller ikke økologisk mat oppleves uvesentlig for denne gruppa.

Økologisk bearbeidet mat inneholder svært få kjemiske tilsetningsstoffer (bare ca 10 prosent av tilsetningsstoffer tillatt i konvensjonell mat er tillatt i økologisk), og ingen kunstige farge- og aromastoffer er tillatt. Det kan derfor tyde på god kunnskap blant respondentene at alle grupper og avdelinger har vært enig i at økologisk mat ikke inneholder kjemiske tilsetningsstoffer.

Flere av de utdypende spørsmålene om økologisk mat, er det faglig diskusjon og uenighet om, og det finnes ikke entydige svar. Dette gjelder for eksempel spørsmål om økologisk mat har bedre kvalitet enn annen mat, om slik mat smaker bedre og om økologisk mat er mer næringsrik enn annen mat. Det finnes strengt tatt ikke rett eller galt svar på disse spørsmåla. Derfor gir det heller ikke svar på kunnskapsnivået til respondentene, men heller om holdningen til økologisk mat er positiv eller negativ. Svarene fra de ulike gruppene og avdelingene samsvarer slik sett godt med svaret på den generelle holdningen til at det serveres økologisk mat i Forsvaret.

Blant de ni prosentene som er negative til at det serveres økologisk mat i Forsvaret, er det ikke ut fra disse svarene mulig å angi årsak. Det er flere muligheter; blant annet kan de være kritisk til økt ressursbruk på mat som følge av økte råvarekostnader på den økologiske maten.

6. Konklusjon

Ved de fire avdelingene i Forsvaret hvor denne undersøkelsen er gjort, viste verken befal, kadetter eller menige soldater, sterke negative holdninger til økologisk mat. Det så heller ikke ut til å være betydelige forskjeller mellom avdelingene. De var enten enig eller både enig og uenig til de fleste av de positive utsagnene om økologisk mat, det vil si at de virket enten nøytrale eller positive i sine holdninger.

I overkant av halvparten av befalet, kadettene og de menige soldatene ved de ulike avdelingene var enten positive eller svært positive til økologisk mat i Forsvaret. Over 90 prosent av respondentene var enten positive, sterkt positive eller nøytrale i sin holdning til servering av økologisk mat i Forsvarets messer.

Dette tyder på at det er en bred aksept for servering av økologisk mat i Forsvaret, både geografisk og blant ulike typer personell. Aller mest positive var befalet ved Luftkrigsskolen i Trondheim og befalet ved krigsskolen i Linderud. Ved begge disse avdelingene var over 80 prosent av befalet positive til økologisk mat i Forsvaret.

7. Referanser

Bergheim, C. (2007). Fakta om økomat i Forsvaret. Lest 20. september 2009, <http://www.mil.no/flo/start/aktuelt/article.jhtml?articleID=134573>

Birkeland, L., Solemdal, L. & Behrens, G. (2007). Måltid, årstid, nåtid! Økologisk mat i storkjøkken. Bioforsk Økologisk. 1.utg.

Hofstad, O. T. (2010). Forsvaret satser økologisk i Midt-Norge. Lest 5. april 2011, <http://www.gardsplassen.no/mat-og-marked/2010/10/10/forsvaret-satser-oekologisk-i-midt-norge.aspx>

Landbruks- og Matdepartementet (2009). Økonomisk, agronomisk - økologisk! Handlingsplan for å nå målet om 15 pst. økologisk produksjon og forbruk i 2015

Regjeringen. (2005). Politisk plattform for en flertallsregjering. Lest 20. september 2009 http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/Rapporter/2005/Soria-Moria-erklaringen.html?id=438515

Serikstad, G. (2009). Hvorfor økologisk landbruk? Lest 29. oktober 2009, <http://www.agropub.no/index.gan?id=190&subid=0>

